

4514(0)90
M-86

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ**

МОХАМЕД САЇД МАСРІ

УДК 796.032.2-015.1

**ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ
І ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ
ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ ДО ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР**

24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Київ – 2006

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Платонов Володимир Миколайович,

Національний університет фізичного виховання і спорту України, ректор

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор

Лисенчук Геннадій Анатолійович,

Національний університет фізичного виховання і спорту України,

професор кафедри футболу;

кандидат педагогічних наук, доцент

Дутчак Мирослав Васильович,

Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту,

директор департаменту фізичної культури

Провідна установа

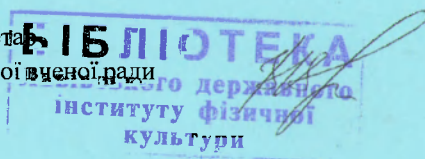
Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, лабораторія діагностики функціонального стану спортсменів; Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, м. Київ

Захист відбудеться 2 березня 2006 р. о 16 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.01 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розісланий «31» січня 2006 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.І.Воронова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Олімпійські ігри, як одне з найбільш яскравих і популярних явищ сучасного громадського життя, привертають величезну увагу не тільки широких верств населення переважної більшості країн світу, але й перебувають у сфері пильної уваги й практичної діяльності керівників держав, найбільших політичних і суспільних діячів. Успішні виступи на Олімпійських іграх уже давно ототожнювалися з науково-технічним потенціалом країни, ефективністю системи освіти й виховання, фізичним та інтелектуальним потенціалом націй, її конкурентноздатністю на світовій арені.

Після виходу СРСР на олімпійську арену (1952 р.) і протягом наступних 40 років розвиток олімпійського спорту й формування системи олімпійської підготовки значною мірою визначалися політичним протистоянням капіталістичної й соціалістичної систем, країн Сходу й Заходу, СРСР і США, ГДР і ФРН і т.д. Досягнення на Олімпійських іграх стали інтенсивно використовуватися як аргумент, що свідчить про переваги соціально-економічного устрою, формування національної самосвідомості й патріотизму, а в окремих випадках, і як інструмент холодної війни, як це мало місце, наприклад, при бойкотах Ігор Олімпіад у Москві (1980 р.) і Лос-Анджелесі (1984 р.).

Об'єднання Німеччини, розпад СРСР і блоку соціалістичних держав створили принципово нову геополітичну ситуацію у світі. У результаті цього на початку 90-х років минулого сторіччя в олімпійському спорті склалося положення, яке, на думку численних експертів, мало б істотно послабити політичну складову суперництва на олімпійській арені. Певною мірою це підтвердилося на Іграх Олімпіади 1996 р. в Атланті у зв'язку із значною перевагою над суперниками команди США, що дало підставу для численних тверджень, що в олімпійському спорті на багато років уперед з'явився явний лідер, а командам інших найбільших країн буде відведено роль статистів у неофіційному командному заліку. Однак цей прогноз не підтвердився, і вже на Іграх Олімпіади 2000 р. у Сіднеї спортсмени Росії повернули втрачені позиції й впритул наблизилися до команди США. Крім того, несподіваним став колосальний прогрес команди Китаю, яка змусила говорити про себе як про реального конкурента найсильніших команд світу. Наступні Ігри в Афінах (2004 р.) лише зміцнили цю думку й дали підставу розглядати команду Китаю вже як основного претендента на загальнокомандну перемогу на Іграх Олімпіади 2008 р. у Пекіні. Природно, що від своїх домагань першого місця не відмовляться ні спортсмени США, ні спортсмени Росії.

Політична значущість олімпійських перемог за останні 15-20 років затвердилася в суспільній свідомості й у багатьох інших країнах, що так яскраво не позначалося раніше. Особливо це виявилось в Республіці Корея, Іспанії, Франції, Австралії та ін. Досягнення в олімпійському спорті стали розглядатися як один з основних чинників

національного престижу й у ряді країн, що утворилися на території СРСР і, у першу чергу, в Україні, Казахстані, Беларусі, Азербайджані, а також у прибалтійських державах: Литві, Латвії, Естонії. Непрямим свідченням тієї ролі, що стала приділятися спорту в цих країнах, було те, що президентами ряду НОК на момент проведення Ігор 2004 р. в Афінах були великі державні діячі: президенти Беларусі й Азербайджану, прем'єр-міністр України.

Після Ігор Олімпіади 2004 р. в Афінах деякі видатні діячі Європейського Союзу підвели сумарні підсумки Олімпійських ігор для країн-членів Союзу, заявивши про перемогу в неофіційній командній першості. Зокрема, глава Єврокомісії Романо Проді заявив, що ігри були величезним успіхом для країн ЄС завдяки духу єдності, що згуртував їх, а перемогу одержали не США, Китай або Росія, а країни, що представляли Євросоюз. Віце-спікер Європарламенту Інто Фрідріх підкреслив, що медалі повинні присуджуватися ЄС, що буде сприяти європейській ідентичності. Більше того, з'явилися пропозиції про виставлення на Іграх 2008 р. у Пекіні об'єднаної команди країн європейської співдружності. І хоча ці пропозиції викликали неприйняття й різку критику з боку як політичних діячів, так і спортивних керівників країн, що входять у співдружність, вони є відбитком процесу глобалізації, що інтенсивно розвивається в останні роки, дуже складного й у той же час безповоротного ув'язування різних сторін життя світового співтовариства в єдину систему. У цьому плані сучасний спорт, як професійний, так й олімпійський, є однією зі сфер, яка найбільше піддається процесу глобалізації. Багато в чому цьому сприяла політика МОК останніх десятиліть, спрямована на інтенсивну комерціалізацію олімпійського спорту, тісна взаємодія олімпійського спорту із професійним (D.Miller, 1992; В.М.Платонов, С.І.Гуськов, 1994; С.І.Гуськов, 1996). Яскравим проявом глобалізації став найширший процес переміщення спортсменів з одних країн в інші, що охопив не тільки традиційні професійні види спорту (футбол, хокей тощо), але й ті види, які ще зовсім недавно розглядалися як аматорські (наприклад, легка атлетика, фігурне катання, гандбол, волейбол, водне поло тощо), а також інтенсивний розвиток тієї частини міжнародного спортивного календаря в різних видах, що носить комерційний характер й не пов'язана з участю національних команд (В.С.Келлер, 1987; С.І.Гуськов, 1989; S.Eitzen, 1990; С.І.Гуськов, В.М.Платонов, 2000; Б.Глед, 2002).

Однак процес глобалізації в різних сферах, у тому числі й у спорті, що інтенсивно розвивається, викликав у багатьох країнах активну відповідну реакцію, спрямовану на протидію процесу розмивання національних рис, особливостей і досягнень. У спорті це визначилося в посиленні зацікавленості держави в ефективності олімпійської підготовки, досягненні високого місця в неофіційному командному заліку на Олімпійських іграх і, як наслідок, у посиленні уваги й контролю за розвитком олімпійського спорту, різкому підвищенні обсягу моральних і матеріальних стиму-

лів за досягнення на олімпійській арені (G.Klein, 2001; В.М.Платонов, 2001; A.Pfutzner, 2001; А.І.Колесов, А.А.Ленц, 2002).

Все це дає підставу стверджувати, що процес політизації Олімпійських ігор у найближчі роки не тільки не сповільниться, але буде охоплювати все більшу кількість країн, які усвідомлюють, що олімпійські перемоги тісно зв'язані як з розвитком національної самосвідомості, так і з ростом авторитету країни на світовій арені.

Якщо політична сторона олімпійського спорту впливала на його розвиток протягом всієї його сучасної історії й особливо активно протягом останнього півстоліття, то на його сучасний стан не меншою мірою впливають комерційні чинники (Е.Ледо, Ф.Мер, 1990; В.Андрефф, 1992, 2000; G.M.Scully, 1995; А.Томлінсон, 1996). Інтенсивна комерціалізація й пов'язана з нею професіоналізація олімпійського спорту почалися на початку 80-х років ХХ ст. із приходом до керівництва МОК Х.А.Самаранча, який відмовився від принципу аматорства, що зняло заборони відносно допуску до участі в олімпійських іграх спортсменів-професіоналів і розгорнув активну роботу зі спонсування олімпійського спорту найбільшими фірмами - світовими лідерами у виробництві різних товарів і послуг, а також продажу прав на телетрансляцію Олімпійських ігор, активізацію комерційної діяльності оргкомітетів Олімпійських ігор.

Ця політика МОК була активно підтримана міжнародними й національними спортивними федераціями, що протягом кількох років призвело до комерціалізації більшості олімпійських видів спорту, налагодження тісної взаємодії олімпійського й професійного спорту, в окремих випадках - до об'єднання федерацій аматорського й професійного спорту. Природно, що наслідком цієї діяльності стало різке розширення календаря спортивних змагань та їхня комерціалізація. Федерації з олімпійських видів спорту втяглися в комерційну діяльність, різко розширилася змагальна практика найсильніших спортсменів, що охоплює в багатьох видах спорту більшу частину року (D.Nagte, 1982; Т.О.Вотра, 2002; В.М.Платонов, 2004; Е.Emrich, 2005; Е.Friedrich, 2005).

Все це ввійшло в суперечність із вже устояними принципами раціональної спортивної підготовки до головних змагань, зруйнувало традиційну систему її періодизації, у багатьох випадках підготовка спортсменів набула хаотичного характеру, стала вторинною стосовно змагальної діяльності. Цілком природно, що це не могло не призвести до прикрих зривів окремих спортсменів і цілих національних команд при їхній участі в Олімпійських іграх, а відсоток виходу спортсменів на пік готовності в момент олімпійських стартів різко зменшився (В.М.Платонов, 2001; А.І.Колесов, А.А.Ленц, 2002; М.С.Масрі, В.М.Платонов, 2005).

Негативні зміни відбулися в системі дитячо-юнацького спорту, підготовки найближчого й віддаленого спортивного резерву. Федерації з видів спорту, зацікавлені, у першу чергу, у забезпеченні участі спортсменів збірних команд у змаганнях міжнародного календаря, звели до мінімуму діяльність з розширення мережі й підви-

шення якості роботи дитячих спортивних шкіл, розвитку масовості спорту, підготовки віддаленого резерву, зміцнення матеріально-технічної бази (В.М.Платонов, 2004; М.С.Масрі, В.М.Платонов, 2005).

Таким чином, в останні роки істотно розійшлися інтереси спортивних федерацій й, у першу чергу, їхніх керівників з інтересами держав, орієнтованих на досягнення на олімпійській арені. Держави за основну мету висувають розвиток всієї вертикалі олімпійських видів спорту, що включає масовий, дитячо-юнацький спорт, спорт вищих досягнень, а кінцевою метою всієї системи розглядають загальнокомандний та індивідуальний успіх на Олімпійських іграх. Федерації, що цілком природно, засадами своєї діяльності роблять забезпечення спортивного календаря федерацій, включаючи його комерційну частину, що постійно розширюється, порушуючи систему повноцінної олімпійської підготовки в її найважливіших складових (В.М.Платонов, 2001).

У сучасних соціально-економічних умовах, що склалися в багатьох країнах, і з урахуванням тенденцій розвитку спорту в сучасному світі було б наївно прагнути створити суворо регульовану державою систему розвитку олімпійських видів спорту, повністю підлеглу олімпійській підготовці, як це було, наприклад, у СРСР і ГДР. У наш час така система функціонує, мабуть, лише на Кубі й, певною мірою, у Китаї. Що ж стосується інших країн, у тому числі й тих, які утворилися на території СРСР, і, насамперед України й Росії, тут необхідно формувати науково-методичне підґрунтя компромісної системи олімпійської підготовки, що забезпечить дотримання інтересів і досягнення цілей всіх основних учасників національної олімпійської системи й не допустить такої організації й побудови підготовки, при якій державні засоби, орієнтовані на підготовку до Олімпійських ігор, будуть використовуватися для рішення завдань, що ускладнюють таку підготовку, а в окремих випадках і приводять спортсменів до провалів на Олімпійських іграх (А.І.Колесов, А.А.Ленц, 2002; В.М.Платонов, 2004).

У цілому інтенсивна політизація та комерціалізація олімпійського спорту, перетворення Олімпійських ігор у найбільші світові форуми, що не мають аналогів в інших сферах діяльності ні за кількістю учасників, ні за обсягом уваги з боку засобів масової інформації й широких прошарків громадськості в різних країнах світу, вимагають перегляду багатьох, здавалося б устояних, положень організації й побудови олімпійської підготовки національних команд, орієнтованої на досягнення не тільки високих індивідуальних, але й загальнокомандних результатів.

Орієнтація спорту будь-якої країни на досягнення високих результатів на олімпійській арені вимагає глибокого вивчення підвалин раціональної підготовки спортсменів і національних команд до Олімпійських ігор, аналізу стану й виявлення шляхів удосконалення системи олімпійської підготовки спортсменів. Разом з цим мова повинна йти не тільки про підготовку найсильніших спортсменів до Ігор Олімпіад, а про всю систему олімпійської підготовки, включаючи організаційно-методичні, кадрові передумови роботи з віддаленим і найближчим олімпійським резервом.

Таким чином, стає актуальним поглиблене вивчення й систематизація знань в області олімпійської підготовки національних команд й окремих спортсменів, розробка на цій підставі основних принципів побудови олімпійської підготовки й формування типової моделі раціональної концепції підготовки спортсменів національних команд до Олімпійських ігор.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дослідження здійснені (в якості виконавця) згідно Державної програми «Удосконалення системи підготовки спортсменів України до Олімпійських ігор» (№ державної реєстрації 0199U002608) і Державної програми «Удосконалення системи підготовки спортсменів України до Олімпійських і Паралімпійських ігор на 2003-2004 рр.» (Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2002 р. № 1451).

Мета дослідження — вивчити історію формування й концептуальні положення олімпійської підготовки національних команд, їх найближчого й віддаленого резерву й сформувані на цій підставі основні організаційні й теоретико-методичні положення сучасної системи олімпійської підготовки.

Досягнення зазначеної мети здійснювалося рішенням таких основних **завдань**:

1. Здійснити ретроспективний аналіз підготовки національних команд різних країн до Ігор Олімпіад й охарактеризувати основні чинники, що визначають її ефективність.
2. Вивчити тенденції розвитку олімпійського спорту на сучасному етапі, охарактеризувати їхній вплив на ефективність олімпійської підготовки національних команд.
3. Охарактеризувати сучасну систему багаторічної підготовки спортсменів до Ігор Олімпіад.
4. Визначити основні шляхи оптимізації системи підготовки спортсменів до Ігор Олімпіад.

Об'єкт дослідження – сучасна система підготовки спортсменів.

Предмет дослідження – концептуальне та організаційно-методичне підґрунтя підготовки спортсменів національних команд до Олімпійських ігор.

Методи досліджень.

Для рішення поставлених завдань застосовувалися такі методи:

1. Вивчення спеціальної літератури й документальних джерел.
2. Історичні: історико-логічний, конкретно-історичний, порівняльно-історичний, ретроспективний.
3. Системно-функціональний.
4. Опитування фахівців.

Емпіричним підґрунтям роботи був **аналіз й узагальнення спеціальної літератури, документальних джерел, даних опитування фахівців.**

Наукова новизна роботи визначається з'ясуванням різних підходів до побудови олімпійської підготовки, характеристикою організаційно-управлінського і спор-

тивно-методичного підгрунтя раціональної підготовки спортсменів до Олімпійських ігор, формуванням типової концепції підготовки спортсменів національних команд до Олімпійських ігор.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у практичній діяльності федерацій з видів спорту, державних структур, відповідальних за олімпійську підготовку.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в процес підготовки фахівців галузі фізичного виховання та спорту через вдосконалення методики викладання курсів “Загальна теорія підготовки спортсменів та національних команд”, “Концепція олімпійської підготовки спортсменів та національних команд”, “Основні напрямки удосконалення системи підготовки в сучасному спорті”, “Історія Олімпійських ігор” та методичне забезпечення підготовки Національної збірної команди з гандболу (чоловіки), що підтверджено відповідними актами впровадження.

Особистий внесок дисертанта в розробку досліджуваної наукової проблеми полягає у виборі напрямку досліджень, формулюванні проблеми й теми, визначенні перспективних гіпотез, завдань, плануванні та проведенні досліджень, обробці їхніх результатів, аналізі отриманого матеріалу.

Апробація результатів досліджень. Результати досліджень доповідалися на VIII, IX Міжнародних наукових конгресах «Олімпійський спорт і спорт для всіх» (Алма-Ати, 2004; Київ, 2005), на VIII Міжнародній науковій конференції «Молода спортивна наука України» (Львів, 2004), науково-методичних конференціях Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Публікації. Основні положення дисертації викладені у 6 публікаціях. 4 з них - у спеціалізованих виданнях, затверджених ВАК України.

Структура й обсяг дисертації. Робота викладена на 180 сторінках і складається зі вступу, списку умовних скорочень, 3-х розділів, висновків, списку використаної літератури (195 джерел). Робота ілюстрована 3 рисунками й 12 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі роботи «**Основи підготовки національних команд до Ігор Олімпіад: історико-методологічний аналіз**» викладені результати ретроспективного вивчення підготовки національних команд різних країн до Ігор Олімпіад й охарактеризовані основні чинники, що визначили її ефективність. Вивченню піддана, у першу чергу, система підготовки спортсменів Німеччини, СРСР, США, ГДР і низки інших країн, що домоглися в різні роки вражаючих успіхів на Іграх Олімпіад.

Показано, що олімпійський спорт є складним явищем, у якому спортивна, освітня й виховна сторони тісно переплелися із соціально-економічними й політичними, що перетворило його у своєрідний феномен громадського життя всього світового співтовариства. Це, з одного боку, перетворило олімпійський спорт в арену ефекти-

вного міжнародного співробітництва в ім'я гармонійного розвитку й поваги людини, а, з іншого боку, політичні й державні діячі різних країн, засоби масової інформації багато чого зробили для того, щоб олімпійський спорт став ареною політичної боротьби, на якій ворогуючі або конкуруючі держави й суспільно-політичні системи могли б задовольнити свої амбіції, домогтися внутрішніх й зовнішньополітичних результатів. Реалізація цих намагань у всіх випадках покладалась на спортсменів, організаторів спорту, тренерів й інших фахівців, призводила до формування організаційно-методичних систем підготовки, спрямованих на досягнення високих результатів не тільки окремими спортсменами, але й у загальнокомандній першості, що тільки формально носить неофіційний характер.

У розділі докладно проаналізовано досвід підготовки до Ігор Олімпіад національних команд різних країн, що домоглися вражаючих успіхів на різних етапах сучасної історії олімпійського спорту: Німеччини, США, СРСР, ГДР, низки інших країн. Виявлено й докладно охарактеризовано чинники, що стали підґрунтям ефективно організації олімпійської підготовки спортсменів, показані їхня роль і взаємозв'язок, всебічно охарактеризовані альтернативні підходи до організації й побудови олімпійської підготовки, продемонстрована їхня ефективність, проаналізовані їх сильні й слабкі сторони.

Показано, що для олімпійського руху більшої частини XIX сторіччя, аж до 90-х років, була характерна наявність двох принципово різних підходів до організації й побудови олімпійської підготовки. Підґрунтям одного з них, найпоширенішого особливо в першій половині XIX сторіччя, стала підготовка в межах організаційно-методичної системи конкретного виду спорту з подальшим об'єднанням спортсменів в олімпійську команду за підсумками відбіркових змагань. Другий підхід споконвічно орієнтований на формування цілісної багаторічної системи олімпійської підготовки національної команди, спрямованої на досягнення найвищих спортивних результатів на Олімпійських іграх.

При реалізації першого підходу олімпійська підготовка здійснюється ніби знизу, на рівні спортивних федерацій, клубів з подальшим залученням найбільш підготовлених спортсменів у збірну команду. Другий підхід припускає формування системи олімпійської підготовки зверху, на підставі методології системного підходу, підґрунтям якої стала орієнтація на кінцевий результат - успішний виступ команди на Олімпійських іграх.

Світова практика показала, що другий підхід є значно більш ефективним з позиції успішного виступу на Олімпійських іграх. Однак його реалізація стала можливою лише в країнах, у яких держава, керуючись, насамперед, політичними цілями, була здатна сформувати тверду організаційно-методичну систему олімпійської підготовки, значною мірою нехтуючи інтересами спортивних федерацій, спортивних клубів та інших організацій.

У другому розділі дисертації «**Досвід успішної підготовки національних команд до Ігор Олімпіад на сучасному етапі розвитку спорту**» аналізу піддана система олімпійської підготовки в країнах, що домоглися в останні роки великого прогресу в розвитку олімпійського спорту. Зокрема, узагальнений досвід підготовки спортсменів Китаю, Австралії і Японії – країн, у яких створена ефективна система підготовки до Олімпійських ігор, а також Росії, що зуміла в складних соціально-економічних умовах останніх років зберегти стабільні лідируючі позиції на олімпійській арені.

У кожній із цих країн створені своєрідні системи підготовки спортсменів високого класу, формування й підготовки національних команд. Ці системи мають яскраво виражені національні особливості, що опираються на соціально-економічний устрій, матеріально-технічний і людський потенціал, традиції в розвитку спорту й інші чинники, що існують у кожній країні. Водночас вони мають значний загальний досвід, визначений вдумливим аналізом і впровадженням передового світового досвіду успішної олімпійської підготовки останніх 30-40 років, накопиченого країнами, що досягли високих і стабільних результатів на світовій спортивній арені, активним використанням досягнень спортивної науки, першочерговою увагою до підготовки й підвищення кваліфікації фахівців. Наприклад, Китай та Австралія кардинально розрізняються між собою за безліччю позицій, найбільш явними з яких є розходження в народонаселенні (1 млрд. 300 млн. - Китай, 16 млн. - Австралія) і соціально-політичному устрої. Однак в обох країнах сформовані цілісні системи олімпійської підготовки на підставі 4-річного планування, орієнтованого на загальнокомандні досягнення на Іграх Олімпіад. Однак, якщо в Китаї це зроблено шляхом твердого державного регулювання, то в Австралії - шляхом регульованого, однак добровільного, співробітництва державних органів керування спортом, НОК, НСФ і самих спортсменів. В обох країнах підготовка організована на базі великих центрів олімпійської підготовки, що працюють в органічній єдності зі збірними командами, єдності й взаємозв'язку спорту вищих досягнень і дитячо-юнацького спорту, широкого впровадження досягнень науки й передового досвіду практики, особливої уваги до кваліфікації тренерів та інших фахівців тощо.

У третьому розділі «**Напрями оптимізації олімпійської підготовки національних команд**» здійснено комплексний аналіз шляхів подальшого удосконалення системи підготовки спортсменів і команд до Олімпійських ігор. До основних з них належать такі:

1. Організаційне підґрунтя підготовки найближчого й віддаленого спортивного резерву.

Показано, що ефективна система олімпійської підготовки можлива лише за наявності раціональної й органічно взаємозалежної діяльності національних збірних команд з видів спорту й центрів (опорних пунктів) олімпійської підготовки з видів

спорту, які, у свою чергу, опираються на систему дитячо-юнацького й резервного спорту – ДЮСШ і СДЮСШ, школи-інтернати спортивного профілю тощо.

При формуванні організаційного підґрунтя підготовки найближчого й віддаленого резерву мають бути дотриманими три основних положення:

- всі організаційні структури й етапи багаторічного вдосконалення повинні бути забезпечені рівною увагою як стосовно матеріально-технічного й фінансового, так і кадрового, науково-методичного й медичного забезпечення;

- має забезпечуватися оптимальне співвідношення кількості тих, хто займається на різних етапах багаторічного вдосконалення, постійний відсів недостатньо перспективних спортсменів і залучення перспективних;

- має забезпечуватися тісний взаємозв'язок організаційного підґрунтя підготовки найближчого й віддаленого резерву із закономірностями багаторічного вдосконалення спортсменів, критеріями оцінки роботи тренерів і спортивних організацій.

2. Концентрація й консолідація зусиль при підготовці національних команд до Олімпійських ігор.

Показано, що принциповим моментом раціональної стратегії підготовки до конкретних Олімпійських ігор є концентрація організаційних, матеріально-технічних, кадрових і науково-методичних ресурсів на підготовку найсильніших спортсменів, здатних успішно виступити на Іграх Олімпіади. Успішна реалізація такого підходу призводить до високих досягнень лідерів і команди в цілому. Екстенсивний підхід, орієнтований на залучення великої кількості спортсменів у надії, що кількість переросте в якість, призводить до непередбачуваності кінцевого результату, зривів у виступах лідерів і низького загальнокомандного результату.

3. Підходи до організації підготовки. Найбільш ефективним підходом до олімпійської підготовки для переважної більшості країн з високорозвиненим спортом є той, який ґрунтується на тісному співробітництві чітко регламентованих і контрольованих взаємних зобов'язань державних органів керування спортом, НОК, НСФ і самих спортсменів, які забезпечують індивідуальний і загальнокомандний успіх на Олімпійських іграх.

4. Засади науково-методичного забезпечення.

У сучасних умовах ефективність використання досягнень науково-технічного прогресу прямо пов'язана зі здатністю у спортивно-педагогічних школах різних країн оперативного впроваджувати конкретні методи, засоби тощо у систему спортивної підготовки спортсменів, робити їх елементами її передових технологій. І в цьому плані перевага надається спортсменам не тих країн, де були розроблені ті або інші нововведення, а тих, у яких добре розвинена теорія й методика спортивної підготовки, є висококваліфіковані тренери, фахівці, здатні до оперативного впровадження досягнень науково-технічного прогресу в практику.

Аналіз практики олімпійського спорту останніх десятиліть переконливо свідчить про високий вплив ефективної системи наукового забезпечення на досягнення

національних команд різних країн на Олімпійських іграх. Розробка й реалізація комплексної, науково обгрунтованої системи науково-методичного забезпечення здатна за кілька років (4-8) у більше ніж 2-3 рази підвищити результативність виступів національної команди відносно кількості завойованих медалей й очок у неофіційній командній першості. Принциповим моментом тут є забезпечення різнобічності й комплексності науково-методичного забезпечення, відмова від малоєфективних розрізнених послуг, які безсистемно надаються спортсменові, слабко пов'язані з його індивідуальними можливостями, специфікою виду змагань і системою підготовки.

5. Засади медичного забезпечення підготовки.

Більші обсяги тренувальної й, особливо, змагальної діяльності, характерні для сучасного олімпійського спорту, призвели до того, що однією з його основних проблем стали фізичні й психічні перевантаження, а також травматизм спортсменів. Професійні захворювання й травматизм ламають кар'єру 60-70% видатних спортсменів, знецінюють їх багаторічну самовіддану і вкрай важку як у фізичному, так й у морально-психологічному плані працю. І якщо у 70-80-х роках ХХ ст. ця проблема, що стояла тоді значно менш гостро, була, в основному, наслідком величезних обсягів тренувальної роботи, то в останнє десятиліття основний чинник ризику змістився у бік зростаючого обсягу змагальної діяльності. Участь у великій кількості зайвих стартів не тільки сама собою стала чинником підвищеного ризику, але й багато в чому негативно позначилася на якості спортивної підготовки, призвела до порушення її принципових закономірностей, особливо у сферах керування навантаженнями й відпочинком, стомленні і відновленні спортсменів, формуванні раціональної адаптації тощо. Це стало додатковим чинником, який ще більш посилив негативний вплив надлишкових тренувальних і змагальних навантажень. Таким чином, раціонально побудований процес підготовки поряд з рішенням завдань фізичної, технічної, тактичної, психологічної підготовки повинен передбачати постійну роботу із профілактики спортивного травматизму. Більше того, назріла необхідність виділення профілактики травматизму за рахунок природних методів і засобів спортивної підготовки в ранг одного зі специфічних принципів спортивної підготовки.

ВИСНОВКИ

1. Інтенсивна політизація й комерціалізація олімпійського спорту, перетворення Олімпійських ігор у найбільші світові форуми, що не мають аналогів в інших сферах діяльності ні за кількістю учасників, ні за обсягом уваги з боку засобів інформації й широким прошарком громадськості в різних країнах світу, вимагають перегляду багатьох, здавалося б устояних положень організації й побудови олімпійської підготовки національних команд у напрямку досягнення не тільки високих індивідуальних, але й загальнокомандних результатів. Орієнтація спорту будь-якої країни на

досягнення високих результатів на олімпійській арені вимагає глибокого вивчення засад раціональної підготовки спортсменів і національних команд до Олімпійських ігор, аналізу стану й виявлення шляхів удосконалення системи підготовки спортсменів до Ігор Олімпіад, включаючи організаційно-методичні й кадрові передумови роботи з віддаленим і найближчим олімпійським резервом.

2. В олімпійському спорті реалізуються три взаємозалежні й у той же час кардинально протилежні підходи до побудови олімпійської підготовки. Перший з них припускає підготовку в межах організаційно-методичної системи конкретного виду спорту з подальшим об'єднанням найсильніших спортсменів у національну команду для участі в Олімпійських іграх. Підготовка здійснюється ніби знизу, на рівні спортивних федерацій, клубів з подальшим залученням спортсменів через систему відбіркових змагань у національну команду.

Другий підхід одвічно орієнтований на формування цілісної системи олімпійської підготовки, спрямованої на підготовку збірної команди, здатної домогтися найвищого загальнокомандного результату на Олімпійських іграх. Реалізація такого підходу, як показала світова практика, може бути здійснена там, де держава здатна сформувавати тверду організаційно-методичну схему олімпійської підготовки, підпорядковану головному завданню – досягненню найвищого результату в головних стартах чотириліття – Олімпійських іграх. Впровадження цього підходу неодноразово призводило до успіху збірних команд СРСР, ГДР, Болгарії, Угорщини, Румунії й низки інших країн. У наш час такий підхід ефективно реалізується в Китаї й на Кубі.

Підґрунтям третього підходу стало співробітництво державних органів керування спортом, НОК, НСФ з видів спорту й самих спортсменів у реалізації компромісної стратегії олімпійської підготовки, що передбачає максимально можливе врахування інтересів НСФ і спортсменів у системі багаторічного вдосконалення, орієнтованого на індивідуальний і загальнокомандний успіх на Олімпійських іграх. У цьому випадку вся олімпійська підготовка будується на підставі договорів і зведених планів підготовки, побудованих з урахуванням інтересів всіх її учасників: державних органів, НОК, НСФ, спортсменів.

3. Комерціалізація й демократизація олімпійського спорту, характерна для сучасного етапу його розвитку, у багатьох країнах призвела до виникнення принципового, хоча й не антагоністичного протиріччя між інтересами держави, зацікавленої в досягненнях на Олімпійських іграх, і НСФ з видів спорту, а часто й самих спортсменів, які декларують спрямованість на повноцінну підготовку до Ігор, а на ділі будують свою діяльність на підставі хаотичної підготовки до великої кількості змагань, передбачених спортивним календарем федерацій. Така практика призвела в останні роки до численних невдач на Олімпійських іграх не тільки окремих спортсменів, але й національних команд у цілому. Найбільш реальним шляхом подолання цього протиріччя, прийнятним для переважної більшості країн, що прагнуть до

результативної участі в Олімпійських іграх, є організація планомірної олімпійської підготовки на підставі договорів між державними органами керування й НСФ з видів спорту зі суворою відповідальністю обох сторін за виконання зобов'язань.

4. Рациональна система олімпійської підготовки пропонує органічний взаємозв'язок основних компонентів структури олімпійської підготовки - національних збірних команд і центрів (опорних пунктів, груп) олімпійської підготовки з компонентами дитячо-юнацького й резервного спорту - ДЮСШ, СДЮСШ, училищами спортивного профілю тощо. При цьому важливо реалізувати три основних положення: 1) рівна увага всім компонентам організаційної структури стосовно матеріально-технічного, фінансового, кадрового, науково-методичного й медичного забезпечення; 2) оптимальне співвідношення кількості тих, хто займається на різних етапах багаторічного вдосконалення, що опирається на постійний відбір перспективних дітей і відсів недостатньо перспективних спортсменів; 3) взаємозв'язок організаційного підґрунтя підготовки збірних команд, їх найближчого й віддаленого резерву із закономірностями раціональної підготовки на всіх етапах багаторічного вдосконалення.

5. Узагальнення досвіду олімпійської підготовки в різних країнах світу, які домоглися високих результатів у змаганнях Ігор Олімпіад останніх десятиліть, переконливо свідчить про те, що найбільш ефективно підготовка спортсменів і команд здійснюється в тих країнах, де вона будується на підставі 4-річних Зведених планів. Про це переконливо свідчить досвід підготовки спортсменів СРСР (1956-1992 рр.), ГДР (1972-1998 рр.), Куби (1992-2004 рр.), Франції (1996-2004 рр.), Австралії (1992-2004 рр.), Японії (2000-2004 рр.) і низки інших країн, виступи спортсменів яких відрізнялися високими й стабільними результатами.

При складанні Зведеного плану необхідно дотримуватися трьох найважливіших принципів:

- комплексності, що проявляється в наявності всіх розділів, здатних вплинути на якість олімпійської підготовки;
- своєчасності, тобто відповідність змісту всіх розділів сучасним досягненням науки й практики;
- практичності - відповідність реальному розвитку спорту у країні, його організаційному, фінансовому, матеріально-технічному, кадровому, науково-методичному, медичному забезпеченню.

6. Принциповим моментом стратегії олімпійської підготовки команд, які успішно виступають, є концентрація організаційних, матеріально-технічних і методичних ресурсів на підготовці спортсменів, здатних успішно виступити на Олімпійських Іграх. Успішна реалізація такого підходу завжди супроводжувалася високими досягненнями лідерів, завоюванням значної кількості золотих медалей й одночасно зменшенням кількості срібних і бронзових нагород, а так само 4-6-х залікових місць. Екстенсивний підхід до олімпійської підготовки, орієнтований на залучення великої

кількості спортсменів і надії, що кількість переросте в якість, як правило, призводить до непередбачуваності кінцевого результату, зривів виступів лідерів, значного збільшення місць у десятках найсильніших на шкоду кількості призових місць.

7. Узагальнення світового передового досвіду свідчить про те, що у Зведеному плані олімпійської підготовки національних команд повинні бути виділені й розкриті відповідно до передових досягнень науки й техніки такі розділи: організаційне підґрунтя й система взаємодії державних і громадських організацій у системі олімпійської підготовки; НОК і його місце в системі олімпійської підготовки; фінансування; матеріально-технічне забезпечення підготовки (спортивні споруди; устаткування, інвентар, екіпування; використання навчально-тренувальних баз у столиці чергових Ігор); основні кандидати до складу національної команди, найближчий і віддалений резерв; кадрове забезпечення; науково-методичне забезпечення; медичне забезпечення; боротьба із застосуванням допінгу; побудова підготовки в 4-річному олімпійському циклі; побудова підготовки протягом передолімпійського року; система безпосередньої підготовки до стартів Ігор Олімпіади й акліматизація; відбір у національну команду; відправлення команди на Ігри; розміщення й забезпечення команди на Іграх; підведення підсумків олімпійської підготовки й участі в Іграх.

СПИСОК РОБІТ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Масри М.С., Платонов В.Н. Система олимпийской подготовки и направления совершенствования подготовки спортсменов к Играм Олимпиады 2008 г. В Пекине // Наука в олимпийском спорте. – 2005. - № 1, спец.вып. – Разд. 1,3,4. – С. 8-63, 96-104. Дисертантом особисто зроблено концептуальні узагальнення напрямків вдосконалення системи підготовки спортсменів до Олімпійських ігор.

2. Масри С. Ретроспектива теорії підготовки спортсменів в олімпійському спорті // Молода спортивна наука України: Зб.наук.пр. з галузі фіз.культури та спорту. – Львів, 2004. – Вип.. 8, т. 4. – С. 297-301.

3. Платонов В.Н., Масри С.М. Система олимпийской подготовки в ГДР (историческое наследие) // Современный олимпийский спорт и спорт для всех: Материалы VIII междунар. Науч.конгресса. – Алматы, 2004. – т.1. – С. 16-18. Особистий внесок здобувача полягає у здійсненні збору, аналізі і систематизації інформації за напрямком дослідження, узагальненні отриманих результатів та формулюванні висновків.

4. Платонов В., Масри С. Направления совершенствования системы олимпийской подготовки // Наука в олимпийском спорте. – 2004. - № 1. – С. 3-10. Здобувачем особисто отримано та систематизовано матеріали дослідження, розроблено методологічні положення системи олімпійської підготовки.

5. Платонов В., Масри С. Олимпийская подготовка национальной команды США: победы, поражения, проблемы // Наука в олимпийском спорте. – 2004. - № 2.

– С. 30-35. Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні проблеми, систематизації, аналізі, узагальненні інформації за напрямками досліджень; формулюванні висновків.

6. Масри С. Оптимизация олимпийской подготовки национальных команд //Олимпийский спорт и спорт для всех: Материалы IX междунар.науч.конгресса. – Киев, 2005. – С.385.

АНОТАЦІЇ

Мохамед Саїд Масрі. Історичні передумови й організаційно-методичні основи підготовки спортсменів до Олімпійських ігор. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 - Олімпійський і професійний спорт, Національний університет фізичного виховання і спорту України – Київ, 2006.

У дисертації проаналізовані історія формування й концептуальні положення олімпійської підготовки національних команд, їх найближчого й віддаленого резерву, а також сформовані основні організаційні й теоретико-методичні положення системи олімпійської підготовки на сучасному етапі розвитку спорту.

У роботі показано, що в олімпійському спорті реалізуються три взаємозалежних і в той же час таких, що мають кардинальні розходження, підходи до побудови олімпійської підготовки. Перший з них припускає підготовку в межах організаційно-методичної системи конкретного виду спорту з подальшим об'єднанням найсильніших спортсменів у національну команду для участі в Олімпійських іграх. Другий підхід, насамперед, орієнтований на формування цілісної системи олімпійської підготовки, спрямованої на підготовку збірної команди, здатної домогтися найвищого загальнокомандного результату на Олімпійських іграх. Підґрунтям третього підходу є співробітництво державних органів керування спортом, НОК, НСФ з видів спорту й самих спортсменів у реалізації компромісної стратегії олімпійської підготовки, що передбачає максимально можливе врахування інтересів НСФ і спортсменів у системі багаторічного вдосконалення, орієнтованого на індивідуальний і загальнокомандний успіх на Олімпійських іграх.

Важливим резервом оптимізації олімпійської підготовки є розширення й зміцнення взаємозв'язку між основними компонентами системи олімпійської підготовки – національними збірними командами й центрами (опорними пунктами, групами) олімпійської підготовки з компонентами дитячо-юнацького й резервного спорту – ДЮСШ, СДЮСШ, училищами спортивного профілю тощо. До цього важливо реалізувати три основних положення: 1) однакова увага до всіх компонентів організаційної структури стосовно матеріально-технічного, фінансового, кадрового, науково-методичного й медичного забезпечення; 2) оптимальне співвідношення кількості тих, хто займається спортом, на різних етапах багаторічного вдосконалення шляхом

постійного відбору перспективних дітей і відсіювання недостатньо перспективних спортсменів; 3) взаємозв'язок організаційних засад підготовки збірних команд, їх найближчого й віддаленого резерву із закономірностями раціональної підготовки на всіх етапах багаторічного вдосконалення.

Ключові слова: олімпійська підготовка, керування спортом, багаторічне вдосконалення, національні збірні, спортивний резерв.

Мохамед Саид Масри. Исторические предпосылки и организационно-методические основы подготовки спортсменов к Олимпийским играм. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.01 – Олимпийский и профессиональный спорт, Национальный университет физического воспитания и спорта Украины – Киев, 2006.

В диссертации проанализированы история формирования и концептуальные положения олимпийской подготовки национальных команд, их ближайшего и отдаленного резерва, а также сформированы основные организационные и теоретико-методические положения системы олимпийской подготовки на современном этапе развития спорта.

В работе показано, что в олимпийском спорте реализуются три взаимосвязанных и, в то же время, имеющих кардинальные различия подхода к построению олимпийской подготовки. Первый из них предполагает подготовку в пределах организационно-методической системы конкретного вида спорта с последующим объединением сильнейших спортсменов в национальную команду для участия в Олимпийских играх. Вторым подход изначально ориентирован на формирование целостной системы олимпийской подготовки, направленной на подготовку сборной команды, способной добиться наивысшего общекомандного результата на Олимпийских играх. Реализация такого подхода, как показала мировая практика, может быть осуществлена там, где государство способно сформировать жесткую организационно-методическую схему олимпийской подготовки, подчиненную главной задаче – достижению наивысшего результата в главных стартах четырехлетия – Олимпийских играх. В основе третьего подхода – сотрудничество государственных органов управления спортом, НОК, НСФ по видам спорта и самих спортсменов в реализации компромиссной стратегии олимпийской подготовки, предусматривающей максимально возможный учет интересов НСФ и спортсменов в системе многолетнего совершенствования, ориентированного на индивидуальный и общекомандный успех на Олимпийских играх.

Установлено, что коммерциализация и демократизация олимпийского спорта, характерная для современного этапа его развития, во многих странах привела к возникновению принципиального, хотя и не антагонистического противоречия между интересами государства, заинтересованного в достижениях на Олимпийских играх,

и НСФ по видам спорта, а часто и самих спортсменов, декларирующих нацеленность на полноценную подготовку к Играм, а на деле строящих свою деятельность на основе хаотичной подготовки к большому количеству соревнований, предусмотренных спортивным календарем федераций. Такая практика привела в последние годы к многочисленным неудачам на Олимпийских играх не только отдельных спортсменов, но и национальных команд в целом. Наиболее реальным путем преодоления этого противоречия, приемлемым для подавляющего большинства стран, стремящихся к результативному участию в Олимпийских играх, является организация планомерной олимпийской подготовки на основе договоров между государственными органами управления и НСФ по видам спорта со строгой ответственностью обеих сторон за выполнение обязательств.

Важным резервом оптимизации олимпийской подготовки является расширение и укрепление взаимосвязи между основными компонентами системы олимпийской подготовки – национальными сборными командами и центрами (опорными пунктами, группами) олимпийской подготовки с компонентами детско-юношеского и резервного спорта – ДЮСШ, СДЮСШ, училищами спортивного профиля и др. При этом важно реализовать три основных положения: 1) равное внимание по всем компонентам организационной структуры в отношении материально-технического, финансового, кадрового, научно-методического и медицинского обеспечения; 2) оптимальное соотношение количества занимающихся на различных этапах многолетнего совершенствования, опирающееся на постоянный отбор перспективных детей и отсеивание недостаточно перспективных спортсменов; 3) взаимосвязь организационных основ подготовки сборных команд, их ближайшего и отдаленного резерва с закономерностями рациональной подготовки на всех этапах многолетнего совершенствования.

Обобщение опыта олимпийской подготовки в различных странах мира, добившихся высоких результатов в соревнованиях Игр Олимпиад последних десятилетий, убедительно свидетельствует о том, что наиболее эффективно подготовка спортсменов и команд осуществляется в тех странах, где она строится на основе 4-летних Сводных планов. При составлении Сводного плана должны быть соблюдены три важнейших принципа: комплексность, которая проявляется в наличии всех разделов, способных повлиять на качество олимпийской подготовки; своевременность, то есть соответствие содержания всех разделов современным достижениям науки и практики; практичность, то есть соответствие реальному развитию спорта в стране, его организационному, финансовому, материально-техническому, кадровому, научно-методическому, медицинскому обеспечению.

Ключевые слова: олимпийская подготовка, управление спортом, многолетнее совершенствование, национальные сборные, спортивный резерв.

Mokhammed Said Masry. Historical premises and organizational and methodical grounds of athletes' preparation to the Olympic Games. – Manuscript.

Dissertation work for competition of a scientific degree of Candidate of Sciences (physical culture and sport) on speciality 24.00.01 – Olympic and Professional Sport, National University of Physical Education and Sport of Ukraine – Kyiv, 2005.

The history of formation and conceptual regulation of the national teams Olympic preparation, its nearest and remote reserve are analyzed in the dissertation. The main organizational and theoretical methodical regulations of the Olympic preparation system on the modern stage of sports development are also formulated there.

It is shown in the paper that three interconnected approaches to the creation the Olympic preparation which at the same time have cardinal differences of approach are realized in the Olympic sport. The first approach assumes the preparation within the limits of organizational methodical systems of the separate event with the following union of the elite athletes to the national team for participation in the Olympics. The second approach primordially oriented on the formation of the integral system of the Olympic preparation directed to the national team preparation which is capable to achieve the highest team result at the Olympic Games. The third approach is the cooperation of state organs of sports management, National Olympic Committee, National Sports Federations on kinds of sport and athletes themselves in realization of the compromise strategy of the Olympic preparation. It stipulates maximum possible of the NSF regard and athletes' interests in the system of many-year mastering which is oriented on the individual and all team success at the Olympic Games.

The main reserve of the Olympic preparation optimization is the expansion and strengthening interconnection between the main components of the Olympic preparation system, i.e. national teams and centers (strong points, groups) of the Olympic preparation with the components of children and youth and reserve sports as Children and Youth Sports Schools, specialized sports schools and others. In spite of all this it is important to realize the three main regulations:

1) equal attention in all the components of the organizational structure of material and technical, financial, personnel, scientific and methodical and medical maintenance; 2) optimum correlation of the quantity of those who train on different stages of the many-year mastering who are guided by permanent selection of perspective children; 3) interconnection of organizational grounds for national teams preparation, their nearest and remote reserve with conformities of rational preparation on all the stages of many-year mastering.

Key words: Olympic preparation, sports management, many-years improvement, national teams, sports reserve.

БІБЛІОТЕКА
Львівського державного
інституту фізичної
культури